

MİLLETLEŞME SÜRECİNDE GAFLET İHANETE DÖNÜŞTÜRÜLÜYOR

PROF. DR ABDULKADİR YUVALI*

Millet ve dolayısıyla da milletleşme süreci söz konusu edildiğinde “Rönesans” hadisesini göz ardı etmemiz mümkün değildir. Zira Batı dünyasındaki milletleşme hadisesi aslında Rönesans sürecinin mutlu neticelerinden birisidir. Türk tarihinde milletleşme hadisesine dair ilk örnek Hun hükümdarı Mete dönemi ve takiben de “Türk Bilge Kağan’ın vasiyetnamesi” olarak tanımladığımız Göktürk Kitabeleri’nde görülmektedir. Millet olgusu milletleşme ile ve dolayısıyla da milliyetçilik ile doğrudan ilgili olduğu için konuyu bir bütünlük içinde ele almak istiyoruz.

Rönesans denildiğinde ilk olarak “yenilik, değişim ve hatta modernlik” gibi kavramlar akla gelmektedir. Ancak her yeniliğin veya değişimin Rönesans olmadığı da muhakkaktır. Batı dünyası, antik çağdaki bilim, düşünce ve sanatını XV. asır insanının ihtiyacına cevap verecek şekilde devrin bilim anlayışı ve teknolojiyle birlikte yeniden yaşanır konuma getirmeye çalışmaktadır ki buna Rönesans denilmektedir.

Millet, milletleşme, milliyetçilik kavramlarının çağdaş manada tanımı ve hayata geçirilmesinin Batı dünyasında Rönesans hadisesi ile başlatılmasının doğru bir değerlendirme olduğunu düşünüyoruz. Türk tarihinde ise bu olgu ilk olarak Büyük Hun Devleti döneminde Çin kaynaklarında “Türk” ve dolayısıyla “millet” olma hadisesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Mete Han, devletini kurma sürecinde Çinlilerin tabiri ile “yay çekebilen kavimleri” yani Çin’in kuzey ve kuzeybatısında yaşamakta olan boy ve budunları yönetimi altına almak için onlarla ayrı ayrı savaşma yerine ilk büyük seferini ortak düşman Çin’e karşı yapmak suretiyle bu tarihî birlikteliği gerçekleştirmiştir.

Millet tanımı yapılırken kullanmış olduğumuz “acı ve tatlı hatıralara sahip olma” konusu son derece önemlidir. Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi mer-

*Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

kezî Asya coğrafyasında yani aynı hayat tarzını (bozkır kültür) paylaşmakta ve Gök Tanrı inancını benimsemiş olan boy ve budunlar için “Türk” kavramı ortak bir ad olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde Göktürk Kitabeleri’nde geçen ifadelere göre Türkler daha Hun ve Göktürk çağlarında milletleşme sürecini yaşamış ve millet olma konusunda da başarılı olmuşlardır.

Bizim üzerinde durmak istediğimiz konu Türklerin Çin ile komşu olduğu tarihî “Ötügen merkezli” dönem değildir. Tarihî Türk muhaceretinin sonucu olarak Türkler “Kavimler Göçü Hareketi” ile Batı dünyasıyla tanışmışlardır. Batı’da Eski Çağın sona ermesi ve Orta Çağın başlaması söz konusu kavimler göçü ile ilgilidir. Türkler, önce “Bizans” ve daha sonra da Batılı ülkeler(Osmanlı dönemi) merkezli bir iş birliği ve dolayısıyla da değişim süreci yaşamışlardır.

Millet, milletleşme ve milliyetçilik söz konusu olduğunda Ziya Gökalp’in bu manadaki tespitleri ile Büyük Atatürk’ün görüşü ve uygulamalarının zikredilmemesi mümkün değildir. Ziya Gökalp’e göre millet, ne coğrafi ne ırki ne siyasi ve ne de iradidir. Millet lisanen müşterek yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan harsi bir zümredir.¹

Ancak millet kendiliğinden ve durduk yerde teşekkül etmez. Çünkü insanlar ortak bir kültürün mensubu olarak doğmazlar. Bu sosyal olgu, insanların hayatında sonradan kazanılır. Fakat insan bunu kendiliğinden de kazanamaz Şu hâlde yetişen yeni nesle bu ortak kültürü kazandırmanın yolu da terbiye ile mümkündür. Millet, her türlü etnik, mezhep, kabile, aşiret ve hatta boy taassubunun aşılması millî seviyede kültürel ve manevi bir mutabakata ulaşılması ve millî seviyede ortak bir hayat tarzına kavuşmaktır. Millî seviyede ortaklıkların ve retlerin belirlenmesidir. Mahallî değil millî seviyede ortak paydaların ortaya çıkmasıdır.²

Sadri Maksudi Arsal, Millet Duygusunun Sosyolojik Esasları adlı eserinde bu konu ile ilgili olarak “Millet, ırki, kavmi, coğrafi bir zümre değildir. Din, dil ve ahlak anlayışı ile yani kültür faktörüne göre teşekkül eder, sürekli ve teşkilatlı bir sosyal gruptur. İnsanlık tarihinde klan, aşiret, kabile ve imparatorluk dönemlerinden sonra gelen en ileri safhasıdır. Millet, aşiret, kabile, boy ve kavmi taassubunun aşılmasıdır. Millet kavramı sadece biyolojik özelliklere göre endeksli bir kavram değildir ” der.³

Vermiş olduğumuz örneklerden hareket edecek olursak; millet, farklı kavimlerden meydana gelebileceği gibi tek bir kavme de dayalı olabilmektedir. Millet gerçeğinde farklı kavimlere ait kültürler millîleşerek oluşacak olan millî kültür çerçevesinde milletleşme söz konusu olabilir. Milletleşme sürecinde kültür birliği “olmaz ise olmazların başında gelmektedir. Milletleşme sürecinde coğrafi mekânda birlikte yaşama tek başına yeterli” değildir. Tesadüfler sonucu bir araya gelmiş kalabalıklar millet değildir. Günümüzde çok kültürlülük mucitlerinin sık sık gündeme taşımakta oldukları “Türkiyeli veya Türkiyelilik” milletleşmenin ihlalden başka bir şey değildir.

Türkler milletleşme hadisesinde İslam öncesi ve sonrasında din, dil ve kültür unsurlarıyla millî varlıklarını aralıksız olarak devam ettirmişlerdir. Ahmet Yesevi Hazretleri'nin Türkistan merkezli hizmetini tanımlamak için "dinimizi, dilimizi ve kültürümüzü" borçlu olduğumuz ifadesi son derece doğrudur. Zira bu ulu kişinin hayatının hemen her dönemi din, dil ve milliyetimizin geleceğe taşınması ile ilgilidir. Türk tarihinde dil ve din gibi iki temel unsurdan birisinin kaybı diğerinin ve dolayısıyla da millî varlığın kaybına yol açmıştır.

Türk tarihinde, millet, milletleşme ve buna bağlı olarak da millî devlet bir arada ve birlikte olmuştur. Millî devletlerin hayatîyetlerini devam ettirme sürecinde en büyük tehlikelerden birisi de "izmler" olmuştur. Günümüzde birçok sözüm ona aydın, yetki, makam ve unvan sahibi insanımızın ağızlarını doldura doldura ve ağızları kulaklarına varırcasına kullandıkları "globalizm" siyasi boyutuyla millî devletlerin, ekonomi boyutuyla millî ekonomilerin ve kültür boyutuyla da millî kültür ve dolayısıyla da milletleşme sürecinin en büyük tehdit unsurudur. Globalizmin hedefleri arasında dünyamızı (Türk-İslam) İsevi-Musevi merkezli güç odaklarının ebedî olarak kontrolü altına verilmesi olarak görüyoruz.

Söz başında büyük Atatürk ve onun fikir dünyasında önemli yeri bulunan Ziya Gökalp, Sadri M. Arsel ve günümüzün önde gelen düşünce ve ilim adamı Mustafa Erkal'ın görüşlerinden hareketle; millet kavramından ortak bir kültürü birlikte yaşayan, acı ve tatlı hatıralarla dolu ortak bir geçmişi paylaşan ve bunlara bağlı olarak ortak bir gelecek düşüncesi taşıyan insanlar kastedilmektedir. Söz konusu değerlerin bir hayat tarzı şeklinde yaşanır konuma getirilmesine de milletleşme diyoruz.

İsevi ve Musevi dünyası milleti oluşturan ortak değerleri hayat tarzına dönüştürme ve buna bağlı olarak bu değerleri çağdaşlaştırmayı başarmıştır. Kendi halkları için ideal olarak gördükleri ve hayata geçirmeyi başardıkları ve dolayısıyla milletleşme sürecini tamamladıkları bir dönemde başka toplumların ve özellikle de Türk milletinin çağdaş manada sürdürmekte olduğu milletleşme sürecinin başarıyla sonuçlanmaması için ellerindeki bütün kozları birer birer yerine ve zamanına göre uygulamaya koymaktadırlar.

Batı dünyasının yani dünkü Avrupa'nın büyük devletleri günümüzde AB'nin lokomotif ülkeleri başlangıcını, Rönesans ve Reform hareketlerinden almış oldukları "çağdaşlaşma" ve buna bağlı olarak başlatmış oldukları "milletleşme" sürecini yakın tarihlerde tamamlamışlardır. Söz konusu dünyanın karşısında Türk-İslam dünyasını temsil etmiş olan ceddimiz Osmanlı Devleti'nin hayatında ne bir Rönesans ne de bir Reform hareketi olmuştur.

Türk tarihinde
dil ve din gibi iki
temel unsurdan
birisinin kaybı di-
ğerinin ve dolayı-
sıyla da millî
varlığın kaybına
yol açmıştır.

Batı dünyasında bu büyük değişimler akıl, düşünce ve bilimin öncülüğünde gelişmesini sürdürürken ceddimiz Osmanlı akıl, düşünce ve bilimi âdeta buzdolabına koymuş, nakilciliğe sarılmıştır. Batı dünyası karşısında önce duraklayan ve daha sonra gerileme sürecine sürüklenmiş olan Osmanlı bu çıkmazdan kurtulmanın reçetesini Musevi ve İsevi dünyasından beklemek suretiyle tarihî bir hata işlemiştir. Böylece Batı dünyasının çağdaş konuma getirmiş olduğu kültür unsurları, değer hükümleri ve kurumları Osmanlı Devleti'ne bir kurtuluş hareketi olarak sunulmuş olan İslahat, Tanzimat ve Meşrutiyetler aslında "modernleşme" sürecinden başka bir şey değildi.

Osmanlı Devleti sürüklenmiş olduğu bu girdaptan bir türlü kurtulamamış ve nihayet Birinci Dünya Savaşı sonunda kurtlar sofrasına paylaşım için getirilmiştir. Bu süreçte her şeyin bittiğini yani asrın son bağımsız Türk-İslam Devleti'nin son bulduğu sanıldığı bir sırada asrın dahi insanı yani Mustafa Kemal Paşa'nın tarih sahnesine çıkışı bütün çirkin oyunları bozmuş ve yeni bir Türk-İslam Devleti'nin tarihimizdeki yerini almasına vesile olmuştur. Bu yeni devlete ne kurucusunun ne de kurulduğu yerin adı verilmiş, Mete Han'ın kurucusu olduğu "milletin" adı verilmiştir. Engin tarihimizde değişik zaman ve mekânlarda ortak payda "Türk devlet geleneği" olarak büyüklü küçüklü 125 Türk devletinden "Türk" adlı ikinci (ilki Göktürk Devleti) "Türk devleti" sıfatıyla şerefli tarihimizdeki yerini almıştır.

Büyük Atatürk kurucusu olduğu bu devlete hedef olarak "muasır milletleri" gösterirken asıl maksadı Batı dünyasının hayata geçirmiş olduğu milletleşme sürecidir. Merhum Mehmet Akif Ersoy'un tanımı ile "asrın icabına" göre yani Türk insanını kültür unsurları, değer hükümleri ve kurumlarında çağdaşlaşma hareketini başlatmıştır. Büyük Atatürk'ün, çağdaşlaşma ve buna bağlı olarak "milletleşme" sürecinde kurucusu olduğu kurum ve kuruluşların birçoğu (Maarif, Savunma vb.) "millî" sıfatı taşımaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurum ve kuruluşları ile hemen her bakımdan millî, yetişen nesillerin de millî duygularla donanımlı olabilmeleri için gereken her türlü önlem alınmıştır.

Atatürk sonrasında başta kültür ve eğitim kurumlarımız olmak üzere hemen her alanda millî olma yerine kaynağı Batı ve o dönem için hedefi Grek kültür ve medeniyeti merkezli olan "hümanizm" öne çıkartılmıştır. Bu konuda sadece ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan tarih ders kitapları ile bu dönemde başlatılmış olan tercüme faaliyetleri izlenmiş olan "eğitim-kültür" politikalarının yönünü ortaya koymaktadır.⁴

Milliyetçilik ve dolayısıyla milliyetçiler Atatürk dönemi sonrasında kurum ve kuruluşlarda âdeta dışlandıkları için büyük Atatürk'ün başlatmış olduğu milletleşme süreci de büyük ölçüde yara almıştır. Böylece çağdaşlaşma hareketi de önce hümanizm ve takiben sosyalizm, komünizm, faşizm ve nihayet globalizm gibi millî kültürü ve buna bağlı olarak da milletleşme olgusu yönüyle ciddi bir engel teşkil etmişlerdir. Böylece milletleşme süreci 1940'lı yıllardan başlamak üzere gaflet ve delalete düşen yöneticilerin engeline takılmıştır.

Milletleşme sürecinde Türk milliyetçiliği ve buna bağlı olarak da Türk milliyetçileri sürekli olarak şu veya bu sebeple dışlanmak suretiyle millet hayatındaki önemli bir olgunun duraksamasına yol açmıştır. Bu engellere dair örnekler arasında; dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kuzey komşumuz ve özellikle de kızıl diktatör Stalin'in tehditleri karşısında hayali bir "Türkçülük" suçlaması ile dönemin önde gelen Türk milliyetçileri, Türkçülük davasında (3 Mayıs 1944) yargılanmışlar, kızıl diktatörü ikna ve memnun etmek uğruna tabutluklarda işkenceye maruz bırakılmışlardır. Mahkemeler sonunda dağ fare doğurmuş olsa da bunun olumsuz yankıları "milletleşme" sürecini olumsuz yönde etkilemiştir.

1954 yılında Milliyetçiler Derneğinin kapatılması ve görev almış olan milliyetçilerin yargılanması olayı, 1971 yılında yapılmış olan darbe sırasında yine hedef milliyetçiler olmuştur. 1976 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk yine 19 Mayıs nutkunda yine bir yerlere yaranmak düşüncesiyle milliyetçiliği "Pantürkist" olmakla suçlama gafletinde bulunmuştur. 12 Eylül 1980 İhtilali ile Türk milliyetçiliği ve onun öncüleri olan Ülkücülerin haksız yere suçlanmaları akıl almaz psikolojik ve fiziki işkencelerin yapılmış olması bu baskıların bir halkası olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Turgut Özal döneminde "Avrupa'daki Türkiye" isimli Türk kültür ve medeniyetinin Anadolu'da hâkim bir medeniyet olmadığını ispatlamaya çalışması, bu türden zırva yazıların çoğu zaman kitap hâline getirip özellikle de yurt dışında dağıtılmış olması bu yanlışlar halkasından sadece bazılarıdır.

Şu hâlde büyük Atatürk'ün başlatmış olduğu çağdaşlaşma hareketi ve milletleşme süreci, Atatürk sonrasında millî kimliğimizi meydana getiren Türklük ve İslami değerler neredeyse tehlike olarak görülme suretiyle Türk halkı ile devleti arasına mesafe konulmak istenmiştir. Şayet Cumhuriyetimizin 90'uncu yılını kutlamaya hazırlandığımız bir dönemde ağırlıklı olarak dış destekli kimlik ve etnik grup tartışmaları sürdürülüyorsa, bunun ana sebeplerinden biri de eğitim ve kültür politikalarındaki gaflet ve delalet olmalıdır.

Büyük Atatürk sonrasında bu devletin namus, şeref ve haysiyeti emanet edilmiş olan siyasi iktidarların Türk kimliği yerine kimliksizliği dayatmış olmaları bizi bugün yerel kültürlerin kimliğe dönüştürülmesi noktasına getirmiştir. Milletleşme sürecini yaklaşık 400 yıl boyunca sürdürmüş olan Almanya'da Alman, Fransa'da Fransız ve İngiltere'de İngiliz milliyetçiliği suçlanmamış ve yargılanmamıştır. Türkiye'deki milletleşme sürecini baltalayanlar bunun hesabını tarih önünde bir gün vereceklerdir.

Milletleşme sürecinde yaşamış olduğumuz gaflet ve delaletin neticesinde maalesef bugünlerde "ihane" ile karşı karşıyayız. Milletleşme sürecini besleyen kanalların başında millî kültürler gelmektedir. Gaflet ve delaletin sonucu olarak millî kültürler için birer renk ve zenginlik kaynağı konumundaki "yerel kültürler" sorumluların aymazlığı dış mihrakların aralıksız çalışmalarının sonucu olarak bugün aşiret kültürünü millî kültür ve dolayısıyla ayrı kimlik iddiaları ile

yeri göğü inletmekte, Anayasa ve yasalardaki açık hükümlere rağmen Anayasa ve yasalara âdeta meydan okumaktadırlar.

Tarih boyunca, millî kültürlerin gelişmesi, güçlenmesi ve yaşatılmasında renk ve zenginlik kaynağı konumundaki yerel kültür unsurları emperyal güç odaklarının tahrik, teşvik ve destekleriyle millî kültüre eş olma iddiasını ileri sürmektedirler. İnsanlık tarihinde evrensel değerler olarak sunulan “demokrasi, insan hakları ve özgürlükler” ağızlarından düşürmedikleri sakız olup bugünlerde evire çevire çiğnemektedirler. Bu süreçte, en yaygın sloganları; “daha fazla hak, özgürlük ve demokrasi” şeklinde ucu açık taleplerinin ardı arkası kesilmemektedir. Biz tarihçiler bu süreçteki istekleri yani bu filmi Osmanlı Devlet hayatında da seyretmiştik.

Batı dünyası, XVIII ve XIX. yüzyıllarda yaşanmış olan Aydınlanma, Sanayi Devrimi ve özellikle Fransız İhtilali gibi büyük dönüşümlere paralel olarak gelişen “ulus devlet” olgusuyla güçlenen “milliyetçilik” aynı zamanda söz konusu dünyada milletleşme sürecinin de tamamlanmasında etkili olmuştur. Bu dönemdeki milliyetçilik akımı Batı dünyasının tahrik, teşvik ve desteğiyle Osmanlı Devleti’nde bir ayrıştırma vasıtası olarak kullanılmıştır.

Büyük Atatürk’ün başlatmış olduğu milletleşmeye paralel olarak millî kültürün hemen her alanda hayata geçirilmesinin sonucunda milliyetçilik âdeta kuvveden fiile çıkartılmıştı. Nitekim söz konusu dönemde; eğitimin her kademesinde, kültürel unsurların tamamında, ekonomide ve özellikle de dış politikada bir tavır ve duruş sergileme şeklinde görülmüştür. Atatürk sonrasında önceleri sanki Atatürk döneminden farklılaşma moda hâline getirilmiş, takiben de sorgulama ve yargulamalara paralel olarak milliyetçilik âdeta gardoraplarda sadece resmî törenler için saklanan ve giyilen elbise olarak görülmüştür.

Sonuç olarak, tarihî manada ilk örneğini Büyük Türk Hakanı Mete’nin uygulamalarında görmüş olduğumuz milletleşme olgusu Batı dünyasında yaklaşık olarak Mete Han’dan 1500 yıl sonra Rönesans ve reform hareketleri ile hayata geçirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucusu büyük Atatürk ile Anadolu’da başlatılmış olan milletleşme süreci Atatürk sonrasında “gaflet ve delalet” günümüzde ise “ihamet” noktasına ulaşmıştır. Burada amaç Anadolu coğrafyasında Türkiye Cumhuriyeti’nin başlatmış olduğu bu sürecin şu veya bu şekilde amacına ulaşmaması engellenmiş ve engellenmektedir. ■

¹ Gökalp, Ziya (1981), “Millet Nedir?”, **Makaleler VIII**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 15.

² Erkal, Mustafa, “Millet, Milliyetçilik, Ulusçuluk ve Kültür Mozayığı”, **Türk Yurdu**, Mart-Mayıs 1999, Cilt 19, Sayı 139-141, s.277.

³ Arsal, Sadri Maksudi (1979), **Millet Duygusunun Sosyolojik Esasları**, İstanbul: Ötügen Neşriyat, s. 67-69.

⁴ Yuvalı, Abdulkadir, “Türkiye’de Tarih Öğretimi”, **Fırat Üniversitesi Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Sempozyumu**, 21-26 Mayıs 1984.